

DEBAT 23 MAART HET ONGEMAKKELIJKE REFERENDUM

AGENDA

BLOK 1

Dít referendum. De argumenten voor en tegen het associatieverdrag

BLOK 2

Hét referendum. Belang van het referendum als instrument voor democratie en burgerschap.

BLOK 3

(Geopolitieke) consequenties van de uitslag van dit referendum bij een 'nee'.

SPREKERS

Martin Sommer	de Volkskrant
Joshua Livestro	Stem voor Nederland
Pepijn van Houwelingen	Burgercomité EU
Dieuwertje Kuijpers	VU / The Post Online
Martin Rosema	Universiteit Twente
Peter Kanne	I&O Research
Niesco Dubbelboer	Meer Democratie

BLOK 1

DÍT REFERENDUM. DE ARGUMENTEN VOOR EN TEGEN HET ASSOCIATIEVERDRAG

PEILINGEN OEKRAINE-REFERENDUM

- Opiniepeilingen: december 2015, januari, februari, maart 2016
- Steekproeven van minstens $n=2.500$
- Steekproefbasis: I&O Research Panel
- Gepubliceerd in de Volkskrant

Peter Kanne

Verkiezingsonderzoeker I&O Research

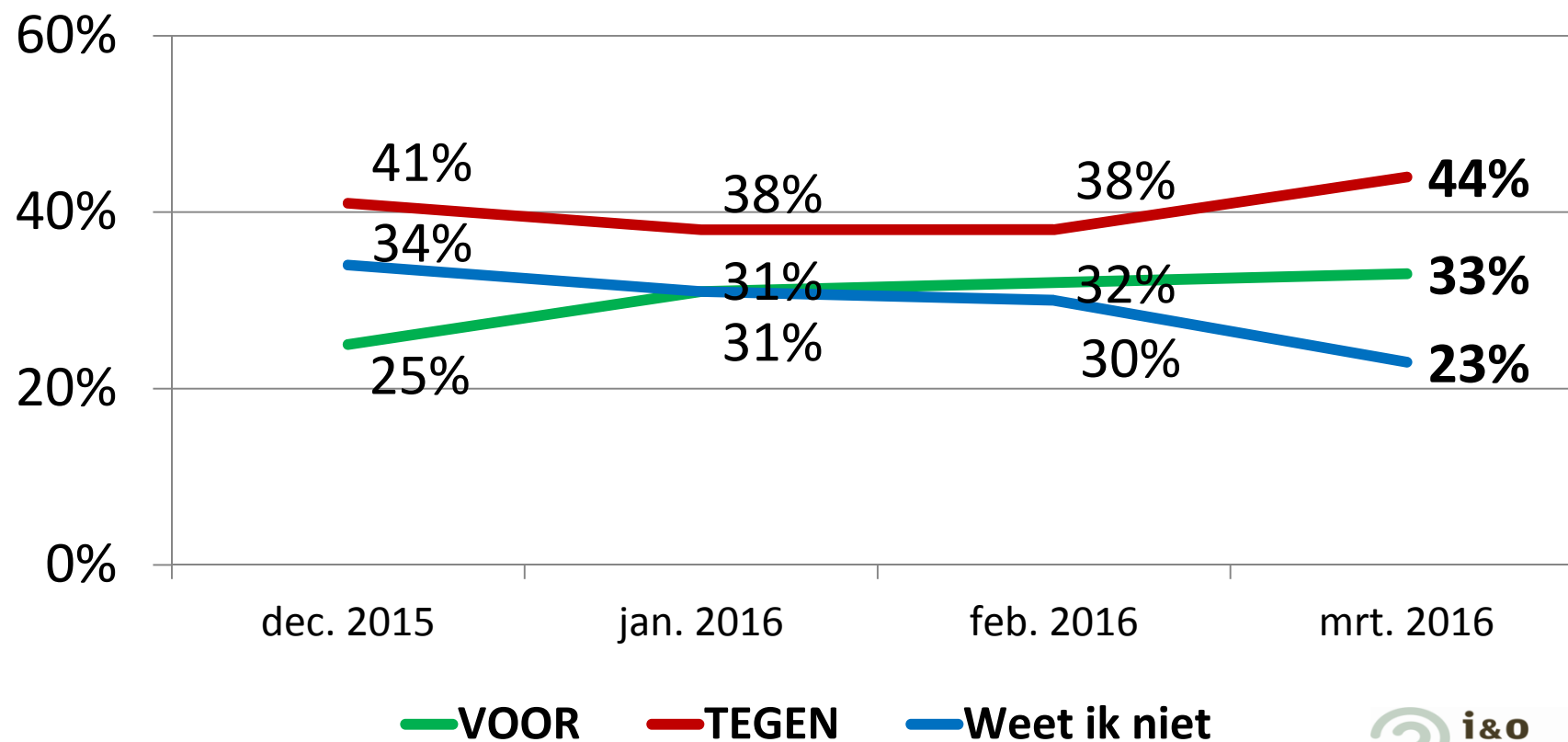
WAT WEET DE KIEZER?

	DECEMBER 2015	MAART 2016
(Tamelijk) vaak iets gehoord over referendum	40%	56%
Op de hoogte van inhoud associatie overeenkomst	26%	37%
Weet wat er in overeenkomst staat:		2%
1. goed		20%
2. ongeveer		
Van plan zich meer te verdiepen	15%	15%

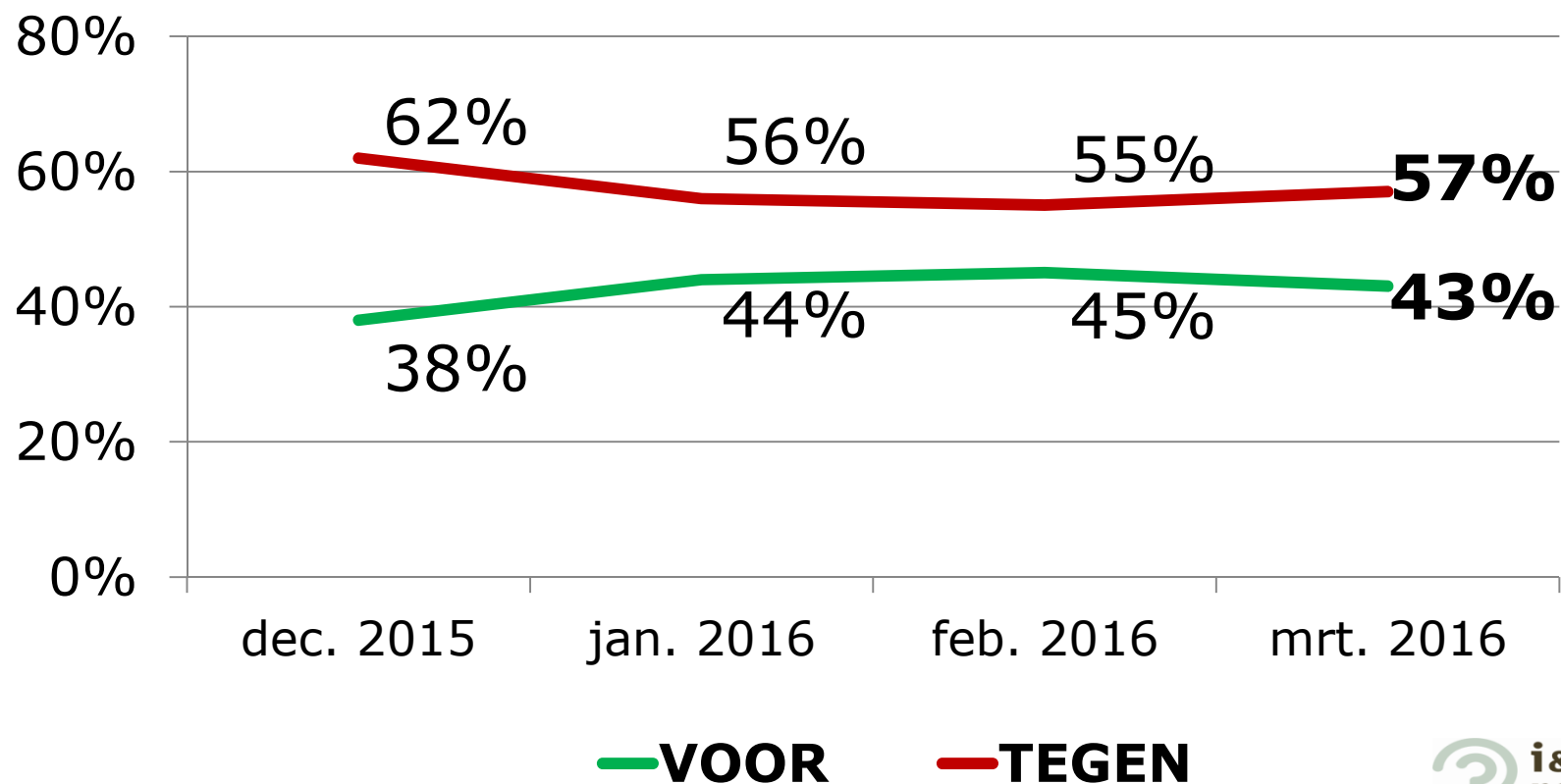
VAN PLAN TE GAAN STEMMEN?

	DECEMBER 2015	MAART 2016
Zeker wel	28%	37%
Waarschijnlijk wel	33%	28%

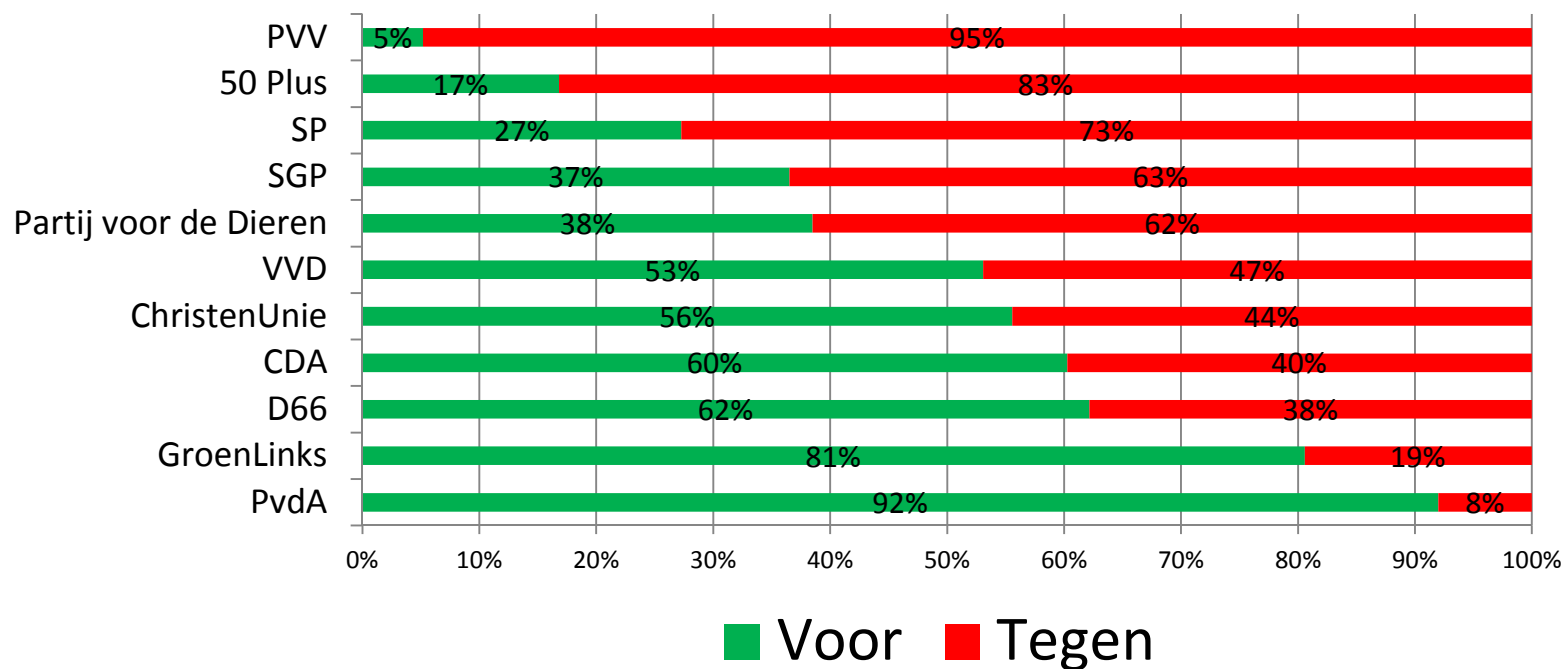
VOOR OF TEGEN STEMMEN?

VOOR OF TEGEN STEMMEN?

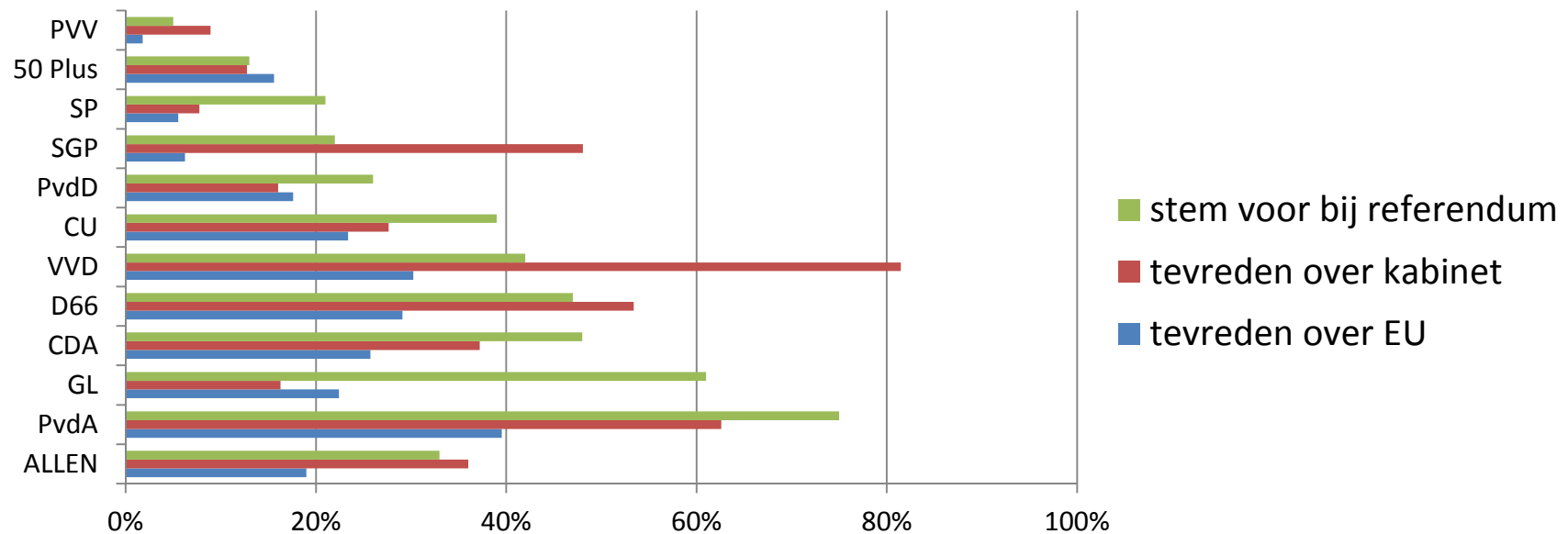

WIE STEMMEN VOOR, WIE TEGEN?

% VOORSTEM - TEVREDEN MET KABINET

RUTTE - TEVREDEN MET EU

WAAROM VOOR STEMMEN?

Brengt economische voordelen voor Oekraïne	51%
Het zal de democratie in Oekraïne versterken	48%
Brengt economische voordelen voor de Europese Unie	41%
Ik ben voor de Europese Unie, dus ook voor overeenkomst	39%
Brengt economische voordelen voor Nederland	39%
Oekraïners willen bij EU horen, daar moeten we ze bij helpen	37%
Het zal de mensenrechten in Oekraïne verbeteren	34%
Het creëert een buffer tussen de EU en Rusland	33%
Zal de corruptie in Oekraïne verminderen	23%
Ik kan het niet goed overzien, stem voor zekerheid voor	14%
Mijn voorstem is een stem voor de Nederlandse regering	11%
Brengt meer eenheid in de Oekraïense samenleving	10%
Zal tegenstellingen tussen groepen in Oekraïne verminderen	8%
Ik zie alleen maar voordelen van deze overeenkomst	7%
Het wordt Oekraïners makkelijker gemaakt binnen EU te reizen	7%

WAAROM TEGEN STEMMEN?

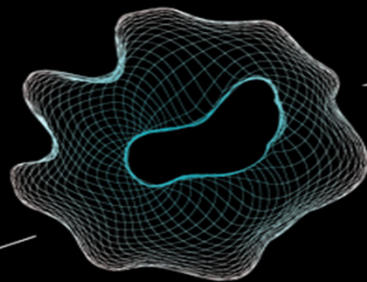
Oekraïne is corrupt land, beter niet mee samenwerken	61%
Helemaal geen voordelen	46%
Brengt toetreding van Oekraïne tot de Europese Unie dichterbij	43%
Overeenkomst is een provocatie voor Rusland	40%
Brengt geen economische voordelen voor Nederland	29%
Het wordt Oekraïners te makkelijk gemaakt binnen EU te reizen	29%
Brengt geen economische voordelen voor de Europese Unie	26%
Ik ben tegen de Europese Unie	23%
Oekraïners zijn zelf verdeeld over de overeenkomst	21%
Wakkert tegenstellingen tussen groepen in Oekraïne aan	20%
Brengt alleen economische voordelen voor grote bedrijven	20%
Stem tegen de Nederlandse regering	18%
Oekraïne kan beter (meer) met het Rusland samenwerken	13%
Ik kan het niet goed overzien, stem voor zekerheid tegen	9%
Brengt geen economische voordelen voor Oekraïne	4%

UNIVERSITY OF TWENTE.

HET 'OEKRAINE-REFERENDUM' IN PERSPECTIEF

Martin Rosema

23 Maart 2016, Amsterdam

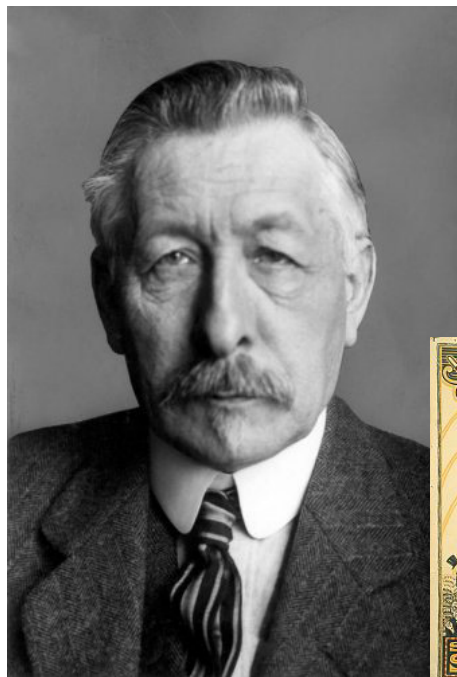

OPZET PRESENTATIE

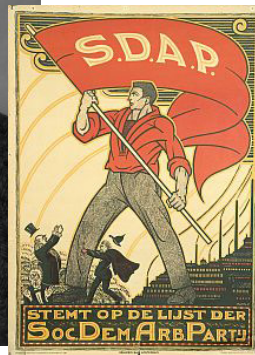
- Geschiedenis van het referendum in Nederland
- Opvattingen van Nederlandse burgers over (EU-)referenda
- Overzicht van EU-referenda in Europa
- Conclusies: het 'Oekraïne-referendum' in perspectief

De geschiedenis van het referendum in Nederland

VOORSTEL WIJZIGING GRONDWET TROELSTRA (1903)

- Invoering algemeen kiesrecht **v**
- Evenredige vertegenwoordiging **v**
- Afschaffing Eerste Kamer **x**
- **Referendum en volksinitiatief** **x**

UNIVERSITY OF TWENTE.

COMMISSIE-RUIJS DE BEERENBROUCK (1920)

CITAAT OVER REFERENDUM

“Deze plant van vreemden bodem te enten op onze constitutie, ware een gevaarlijke proefneming. Als de Staten-Generaal gesproken hebben, is voor eene nadere beslissing van het kiezersvolk geen plaats.”

Commissie-Ruijs de Beerenbrouck, 1920, p. 5

STAATSCOMMISSIE-BIESHEUVEL (1985)

UNIVERSITY OF TWENTE.

- Onderwerpen:
 - Benoeming formateur
 - Benoeming burgemeester
 - **Referendum en volksinitiatief**
- Argumenten voor referendum:
 - Sterkere rol burger in politieke proces
 - Legitimering belangrijke besluiten
 - Minderheidsstandpunt n.a.v. coalities

ARGUMENTEN TEGEN REFERENDA

- Onverenigbaarheid met principe representatieve democratie
- Burgers zijn onvoldoende gekwalificeerd
- Isolering en simplificering van politieke vraagstukken
- Onderdrukking van minderheden
- Stemgedrag op basis van “oneigenlijke motieven”

“DE NACHT VAN WIEGEL” (1999)

UNIVERSITY OF TWENTE.

- Wetsvoorstel kabinet-Kok (“paars”)
- Correctief referendum
- Sneuvelt in Eerste Kamer
- Tijdelijke Referendumwet (2002-2004)

REFERENDUM OVER EUROPESE GRONDWET (2005)

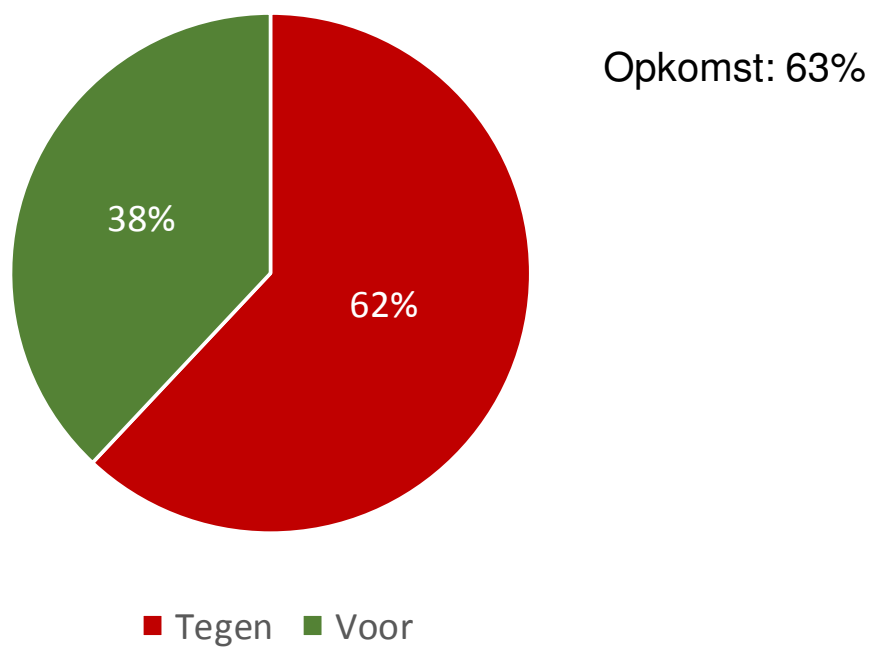

- Initiatiefwet Tweede Kamer
 - Karimi (GroenLinks)
 - Dubbelboer (PvdA)
 - Van der Ham (D66)

“Bent U voor of tegen instemming
door Nederland met het verdrag tot
vaststelling van een grondwet voor
Europa?” ☐ Voor ☐ Tegen

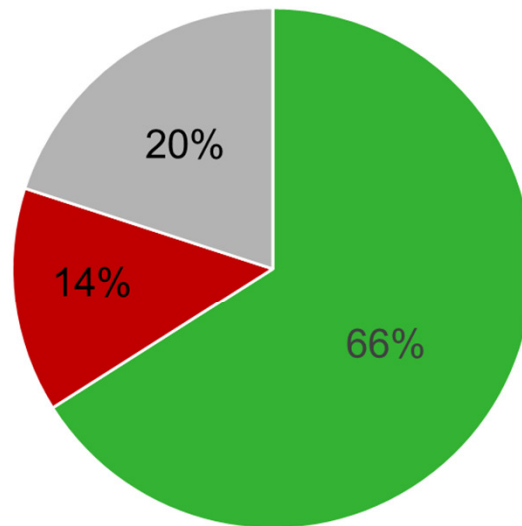
UITSLAG REFERENDUM EUROPESE GRONDWET

UNIVERSITY OF TWENTE.

OORDEEL KIEZERS WENSELIJKHEID REFERENDUM EUROPESE GRONDWET

BRON: BOEK "NEDERLANDERS EN EUROPEA" (AARTS & V/D KOLK)

■ Wel goed idee ■ Niet goed idee ■ Weet niet

UNIVERSITY OF TWENTE.

WET RAADGEVEND REFERENDUM (2015)

- Initiatiefwet Tweede Kamer
 - Dubbelboer (PvdA)
 - Duyvendak (GroenLinks)
 - Van der Ham (D66)

- Correctief raadgevend referendum
 - In werking getreden op 1 juli 2015

THEODORE ROOSEVELT

CITAAT OVER REFERENDA

“Ik geloof in referenda, niet om het representatieve stelsel te vernietigen, maar juist om haar te corrigeren wanneer ze niet meer representatief is.”

Geciteerd in: Memorie van toelichting,
wetsvoorstel 30.372, p. 1

UNIVERSITY OF TWENTE.

WIJZIGING WET RAADGEVEND REFERENDUM (2015)

UNIVERSITY OF TWENTE.

- PvdA in Eerste Kamer:
drempel vereist (Koole)
- Wijziging voorstel:
opkomst > 30%
- Tweede Kamerleden nu:
Fokke (PvdA), Voortman
(GL), Schouw (D66)

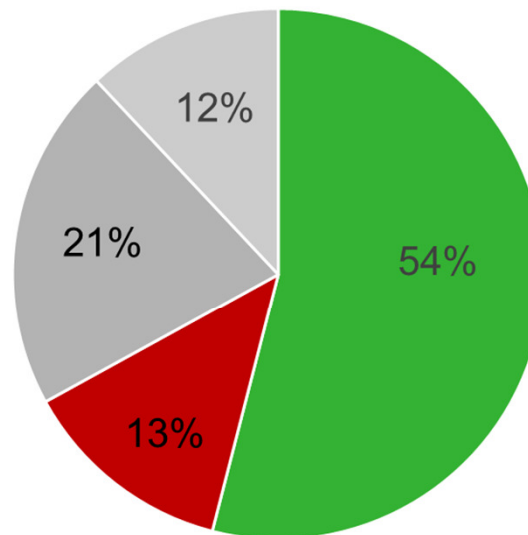
WET RAADGEVEND REFERENDUM (2015)

- Uitgesloten onderwerpen:
 - Grondwetswijzigingen
 - Koninklijk huis
 - Begroting
- Procedure:
 - Inleidend verzoek (10.000, 4 weken)
 - Definitief verzoek (300.000, 6 weken)

UNIVERSITY OF TWENTE.

OORDEEL KIEZERS OVER GESCHIKTHEID VAN REFERENDUM VOOR BELANGRIJKE BESLISSINGEN

BRON: LISS-PANEL 2011 (ARTIKEL COFFE & MICHELS, 2014)

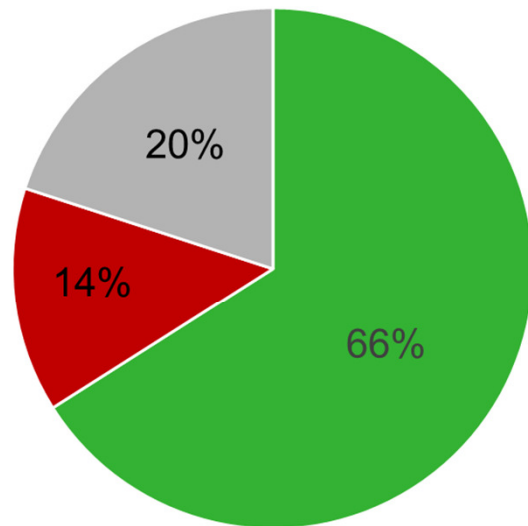

■ Eens ■ Oneens ■ Neutraal ■ Weet niet

UNIVERSITY OF TWENTE.

OORDEEL KIEZERS WENSELIJKHEID REFERENDUM EUROPESE GRONDWET 2005

BRON: BOEK "NEDERLANDERS EN EUROPEA" (AARTS & V/D KOLK)

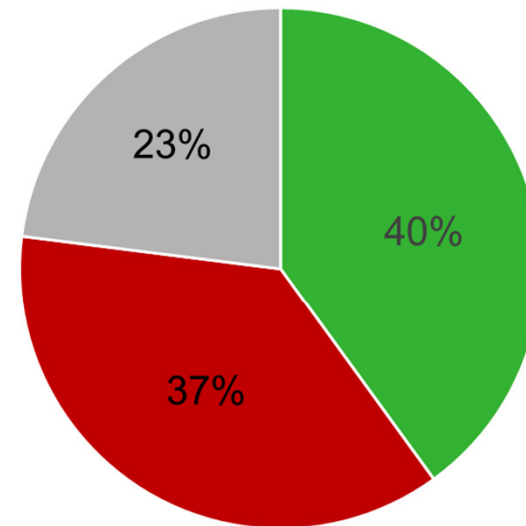

■ Wel goed idee ■ Niet goed idee ■ Weet niet

UNIVERSITY OF TWENTE.

OORDEEL KIEZERS WENSELIJKHEID OEKRAINE-REFERENDUM 2016

BRON: PEILING I&O RESEARCH, DECEMBER 2015

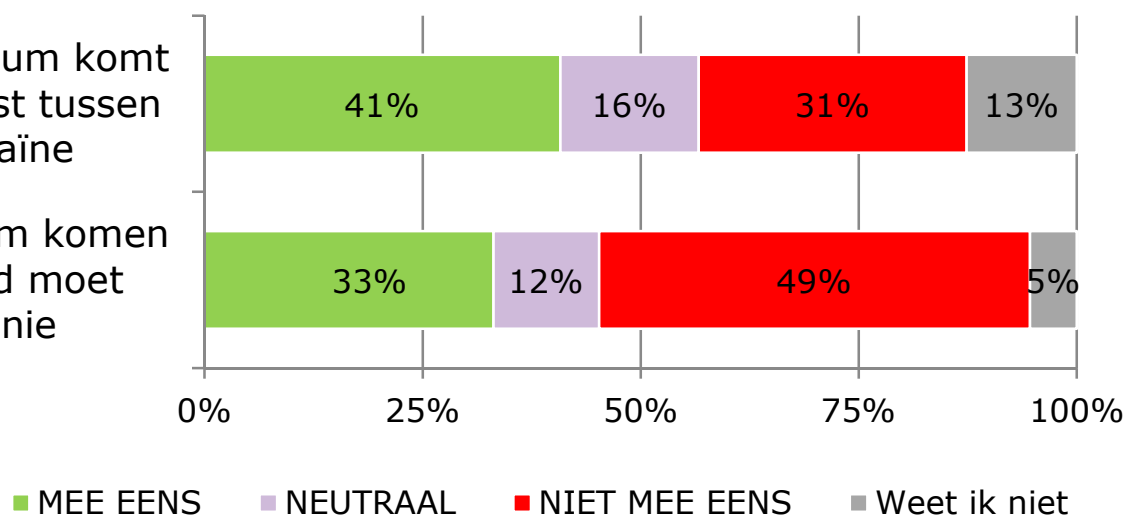
■ Wel goed idee ■ Niet goed idee ■ Weet niet

 **i&o
research**

GOED REFERENDUM?

Het is goed dat er een referendum komt over de Associatieovereenkomst tussen de Europese Unie en Oekraïne

Er moet een landelijk referendum komen over de vraag of Nederland lid moet blijven van de Europese Unie

REFERENDUM VERDRAG EU- OEKRAINE (2016)

- Datum: 6 april 2016
- Onderwerp: Associatieovereenkomst tussen de EU en Oekraïne

*“Bent u voor of tegen de wet tot goedkeuring van de
Associatieovereenkomst tussen de Europese Unie en Oekraïne?”*

☐ Voor

☐ Tegen

UNIVERSITY OF TWENTE.

KERNVRAGEN VOOR OEKRAINE-REFERENDUM

- Is dit een belangrijk politiek besluit dat een sterke legitimering vereist?
- Is dit een besluit waarbij partijen hun kiezers slecht vertegenwoordigden?

OVERZICHT VAN “EU-REFERENDA” (EU-LIDSTATEN)

- **Lidmaatschap EU**

- Denemarken, Ierland 1972; Oostenrijk, Zweden 1994
- Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Polen, Roemenië, Slovenië, Slowakije, Tsjechië, 2003; Kroatië 2012

- **EU-verdragen**

- Denemarken 1986, '92, '98; Ierland 1987, '92, '98, '01, '02, '08, '09
- Nederland 2005; Frankrijk 2005; Spanje 2005

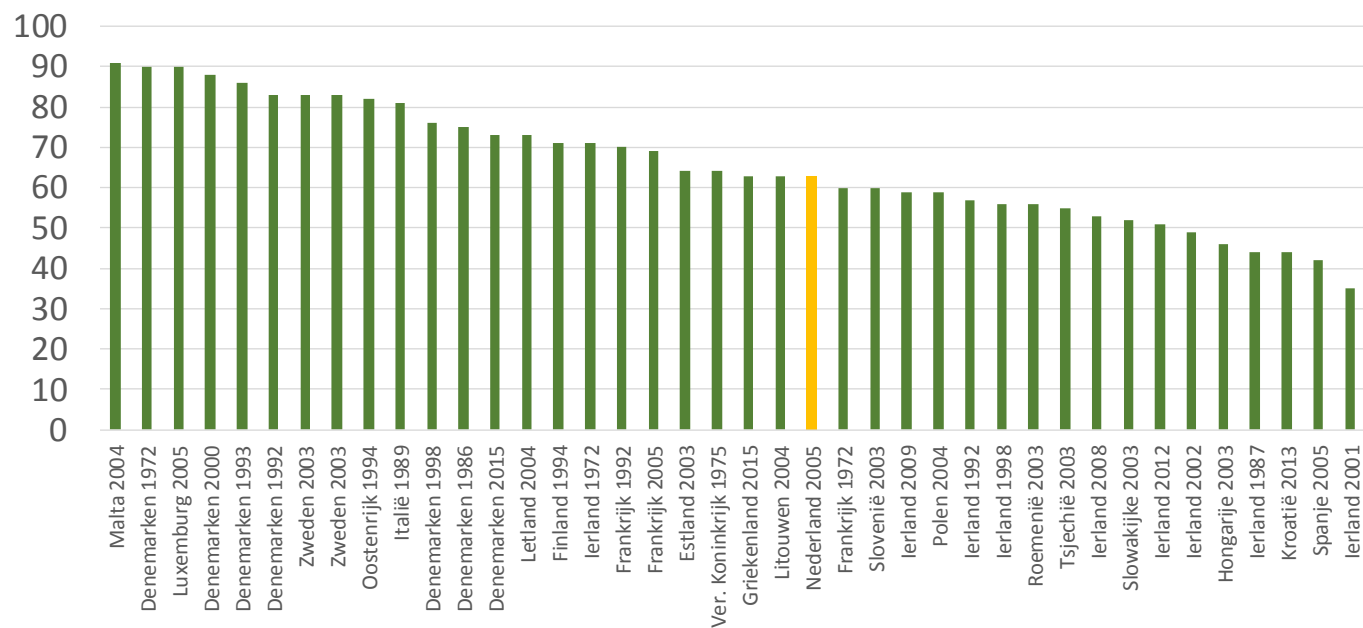
- **Overige onderwerpen**

- Denemarken, Zweden 2003 (Euro); Griekenland 2015 (bail-out)

UNIVERSITY OF TWENTE.

OPKOMST BIJ EU-REFERENDA

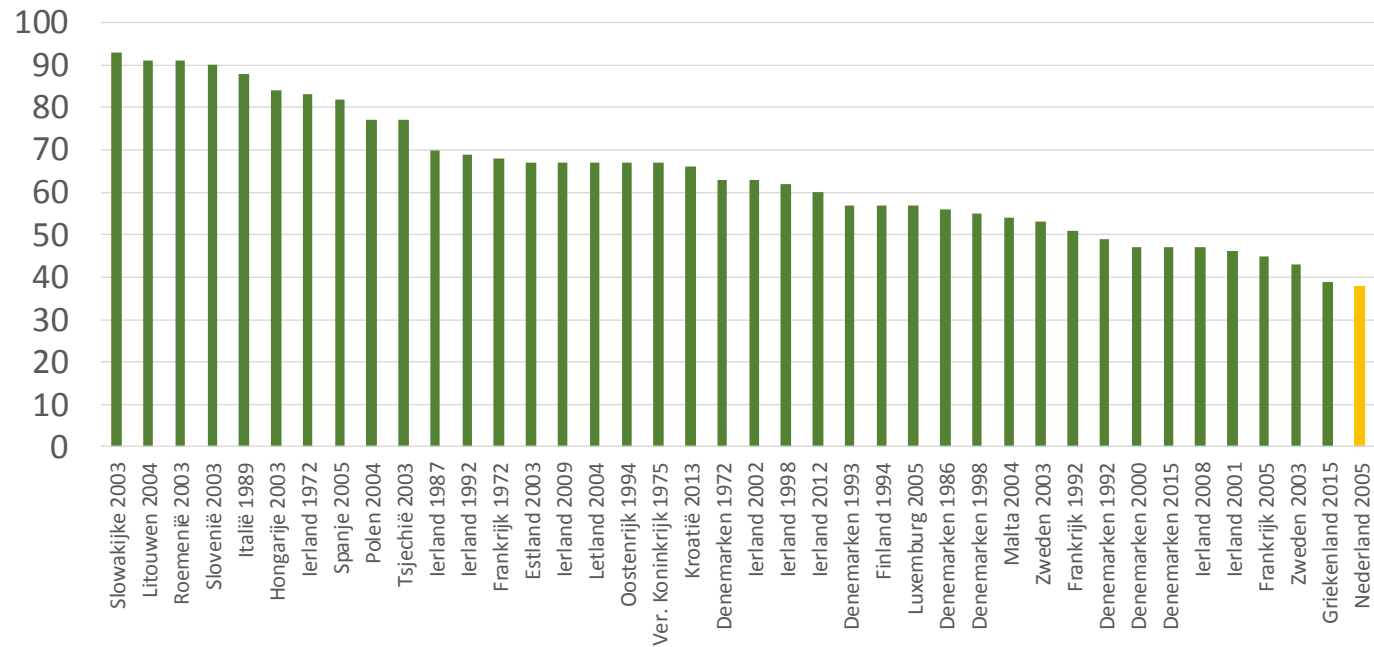
BRON: BOEK “HET EERSTE RAADGEVEND REFERENDUM” (2016)

UNIVERSITY OF TWENTE.

UITSLAGEN BIJ EU-REFERENDA (% VOOR)

BRON: BOEK “HET EERSTE RAADGEVEND REFERENDUM” (2016)

UNIVERSITY OF TWENTE.

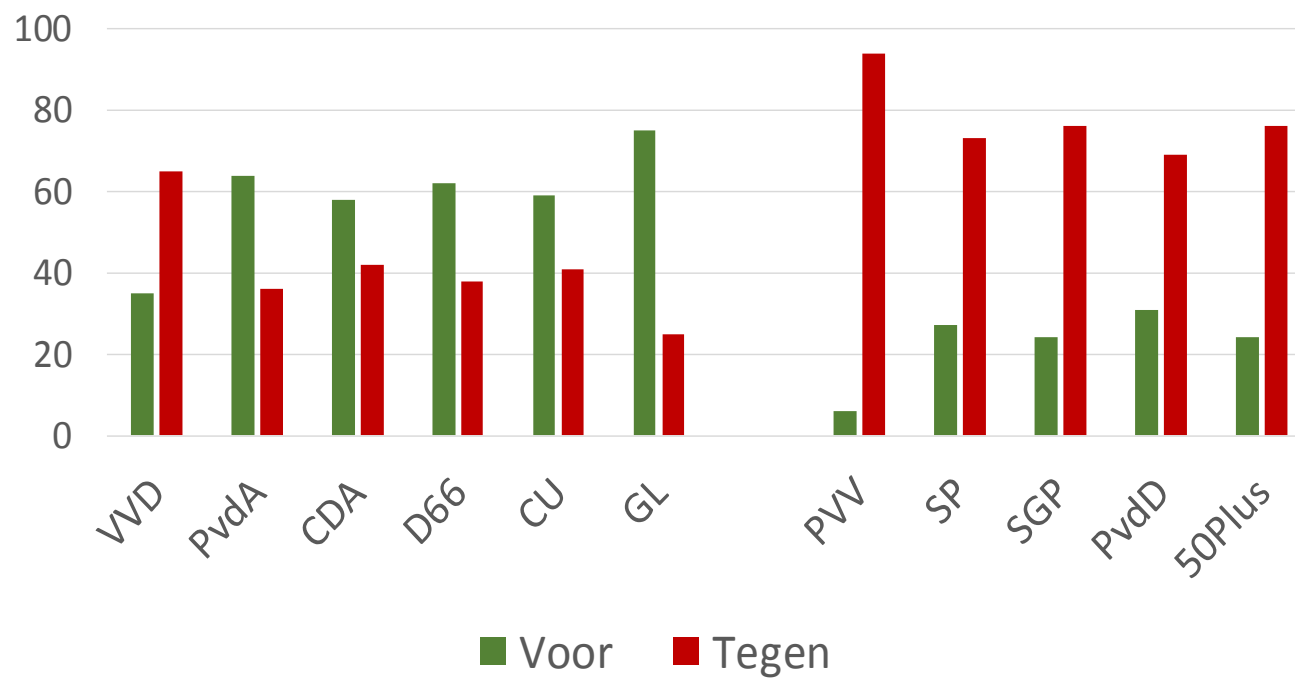
KERNVRAGEN VOOR OEKRAINE-REFERENDUM

- Is dit een belangrijk politiek besluit dat een sterke legitimering vereist?
- Is dit een besluit waarbij partijen hun kiezers slecht vertegenwoordigden?

MENING OVER OEKRAINE-VERDRAG VAN KIEZERS

BRON: PEILING I&O RESEARCH, DECEMBER 2015 (KIEZERS UIT 2012)

UNIVERSITY OF TWENTE.

CONCLUDERENDE STELLING

GeenPeil heeft Wet Raadgevend
Referendum misbruikt om een referendum
te organiseren over een onderwerp
waarvoor deze wet niet is bedoeld.

HARTELIJK DANK VOOR UW AANDACHT

UNIVERSITY OF TWENTE.

BLOK 3

(GEOPOLITIEKE) CONSEQUENTIES VAN DE UITSLAG VAN DIT REFERENDUM

EENS MET STELLING (CONSEQUENTIES)

	Voor- stemmers	Tegen- stemmers	Nederland
"Tegen" zal leiden tot een Europese crisis	19%	17%	16%
Bij "tegen" zal verdrag toch doorgaan	69%	60%	52%

EENS MET STELLING

	Voor- stemmers	Tegen- stemmers	Nederland
"Tegen" is overwinning voor Poetin	58%	25%	35%
"Voor" zet NL-relatie met Rusland op het spel	18%	44%	26%
Bij "tegen" laat EU goedwillende Oekraïners in kou staan	79%	13%	34%

EENS MET STELLING

	Voor- stemmers	Tegen- stemmers	Nederland
"Voor" is eerste stap naar Oekraïens EU- lidmaatschap	34%	73%	44%
"Voor" is goed voor hele Nederlandse economie	68%	6%	27%
Met deze overeenkomst importeren we corruptie naar Nederland	4%	56%	26%

DANK VOOR UW AANDACHT

